

ระบบการผลิตและการตลาดของเกษตรกรผู้ผลิตไก่พื้นเมืองภาคใต้

The Systems of Production and Marketing of Southern Native Chicken Producers

จรีวรรณ จันทร์คง^{1*} ณปภัช ช่วยชูหนู¹ และบัณฑิตา ภูทรัพย์มี โปณะทอง²

Jareewan Chankong^{1*} Napapach Chuaychu-noo¹ and Banthita Poosabmee Ponatong²

¹คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80110

¹Faculty of Agriculture, Rajamangala University of Technology Srivijaya, Thung Song, Nakhon Si Thammarat 80110

²คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80110

²Faculty of Science and Technology, Rajamangala University of Technology Srivijaya, Thung Song, Nakhon Si Thammarat 80110

* Corresponding author: jareewan.rmutsv@gmail.com

(Received: 28 March 2024; Revised: 23 May 2024; Accepted: 5 June 2024)

Abstract

The objective of this research was to study the production and marketing system of native chicken farmers in the southern region. In order to motivate farmers to raise the income from their products. By collecting data from native chicken farmers in Nakhon Si Thammarat and Phatthalung provinces. The result showed that farmers who raised native chickens have a net profit per production cycle at 5.94 baht/kilogram, profit over cash cost per production cycle at 17.53 baht/kilogram. The total cost of raising native chickens per production cycle at 84.06 baht/kilogram, which were separated into fixed and variable costs. The most cost is food at 72.80 percent. While the distribution channel showed that farmers preferred selling live native chickens to merchants in the local area, with the high percentage followed by distribution to wholesale merchants, retail merchants. And others, such as community consumers, community restaurants, respectively. In relation to the creation of native chicken production and marketing systems, additional management procedures such as overseeing the native chicken feed program should be included to boost native chicken production efficiency. To enable farmers to make genuine profits, breed development and cost-benefit analysis are implemented in the production of native chickens. In addition to encouraging distribution networks and policies for creating regional chicken products to boost farmer income.

Keywords: Production, marketing, native chicken

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพการผลิตและการตลาดของเกษตรกรผู้ผลิตไก่พื้นเมืองภาคใต้ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการผลิตและการขยายตลาดไก่พื้นเมือง เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรมีความมั่นใจในการผลิตเพื่อเพิ่มรายได้ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และพัทลุง พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง มีกำไรสุทธิต่อรอบการผลิต จำนวน 5.94 บาท/กิโลกรัม/รอบการผลิต และกำไรเหนือต้นทุนเงินสด จำนวน 17.53 บาท/กิโลกรัม/รอบการผลิต ด้านต้นทุนรวมในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง เป็นจำนวน 84.06 บาท/กิโลกรัม/รอบการผลิต โดยแยกเป็นต้นทุนคงที่ และต้นทุนผันแปรรวม ซึ่งต้นทุนที่มากที่สุดคือค่าอาหาร ร้อยละ 72.80

ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายไก่พื้นเมือง พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง นิยมจำหน่ายในรูปแบบไม่มีชีวิต ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรนิยมจำหน่ายให้พ่อค้ารวบรวมในท้องถิ่นมากที่สุด เนื่องจากความสะดวกในการติดต่อสื่อสารและความไว้วางใจ ซึ่งทำการติดต่อซื้อขายกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน รองลงมาคือ จำหน่ายให้แก่พ่อค้าส่ง/พ่อค้าปลีกที่มารับซื้อในชุมชน และช่องทางอื่น ๆ เช่น จำหน่ายให้กับผู้บริโภคในชุมชนโดยตรง หรือร้านอาหารในชุมชน ด้านการพัฒนากระบวนการผลิตและการตลาดไก่พื้นเมือง ควรเพิ่มกระบวนการจัดการอื่น ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตไก่พื้นเมือง เช่น การจัดการโปรแกรมอาหารไก่พื้นเมือง การพัฒนาสายพันธุ์ การคำนวณต้นทุนผลตอบแทนในการผลิตไก่พื้นเมือง เพื่อให้เกษตรกรสามารถรับรู้ถึงผลกำไรที่แท้จริง ตลอดจนส่งเสริมช่องทางการจัดจำหน่าย และแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไก่พื้นเมืองเพื่อเพิ่มรายได้แก่กลุ่มเกษตรกร

คำสำคัญ: การผลิต การตลาด ไก่พื้นเมือง

คำนำ

การบริโภคเนื้อไก่ภายในประเทศไทยนั้น นอกจากไก่เนื้อ (ไก่กระตัง) แล้ว ในตลาดชุมชนทั่วประเทศ ยังมีการบริโภคไก่พันธุ์อื่น ๆ ได้แก่ ไก่พื้นเมือง ไก่ลูกผสมพื้นเมือง ไก่โด่ง หรือไก่ซี (ไก่ไซเพดผู้) ซึ่งโดยทั่วไปการบริโภคของคนไทยจะคล้ายกับการบริโภคของคนชาติอื่น ๆ ในเอเชีย ที่นิยมบริโภคไก่พื้นเมืองมากกว่าไก่เนื้อ แต่มักจะหาซื้อไก่พื้นเมืองไม่ได้ โดยเฉพาะตลาดในเขตเมือง เพราะไม่มีการเลี้ยงแบบอุตสาหกรรม ทำให้ปริมาณที่ส่งตลาดมีไม่เพียงพอและต่อเนื่อง (Sopha *et al.*, 2013) สำหรับปริมาณการบริโภคไก่พื้นเมืองในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากคุณสมบัติของไก่พื้นเมืองที่มีคุณภาพเนื้อดีรสชาติอร่อย เนื้อแน่น ไขมันน้อย สอดคล้องกับรายงานของ Leotaragul *et al.* (2009) ที่รายงานว่า เนื้อไก่พื้นเมืองแน่นนุ่ม กลิ่นหอม และมีรสชาติดี ทำให้เป็นที่ต้องการของผู้บริโภค การบริโภคไก่พื้นเมืองจึงเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่ดีต่อสุขภาพของผู้บริโภคที่มีความพิเศษไปจากไก่เนื้อทั่วไป ไก่พื้นเมืองจึงเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่ถูกนำมาประกอบเป็นอาหาร หรือจำหน่าย

ปัจจุบันประเทศไทยมีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองซึ่งเป็นการเลี้ยงของเกษตรกรรายย่อย เพื่อเป็นอาชีพเสริมในเกือบทุกจังหวัดของประเทศ แต่ทั้งนี้การผลิตไก่พื้นเมืองยังคงประสบปัญหาในเรื่องการผลิต

อัตราการเจริญเติบโตช้าให้ผลผลิตต่ำ จึงไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ส่งผลให้ไก่พื้นเมืองมีราคาสูงกว่าไก่เนื้อ โดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 20 - 30 (Laopailboon *et al.*, 2010) ส่งผลกระทบต่อราคาไก่ภายในประเทศ ทั้งนี้ยังต้องมีการสนับสนุนเทคนิคทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกษตรกรผู้ผลิตไก่พื้นเมืองมีความสามารถในการผลิตเนื้อไก่ที่มีคุณภาพทัดเทียมกับต่างประเทศได้ สำหรับพื้นที่ภาคใต้มีเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั้งหมด 2,774,559 ราย และมีจำนวนไก่พื้นเมือง 114,488,630 ราย (Information and Communication Technology Center, 2022) จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดที่มีเกษตรกรประกอบอาชีพการเลี้ยงไก่พื้นเมืองมากที่สุด โดยมีเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองจำนวน 69,412 ราย และมีไก่พื้นเมือง จำนวน 2,588,248 ตัว รองลงมาคือ พื้นที่จังหวัดพัทลุง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยที่เลี้ยงไก่ควบคู่กับการประกอบอาชีพเกษตรด้านอื่น ๆ แต่ทั้งนี้พบว่า ไก่พื้นเมืองภาคใต้เป็นสินค้าเกษตร ซึ่งในภาพรวมยังขาดศักยภาพในการแข่งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มของเกษตรกรผู้ผลิตรายย่อย ที่พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ของเกษตรกร คือ ปัญหาด้านต้นทุนการผลิต เนื่องจากราคาอาหารสัตว์ที่เพิ่มสูงขึ้น อัตราการเจริญเติบโตช้า ส่งผลให้ผลผลิตต่ำจึงไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ปัญหาด้านราคาซื้อขายที่ไม่เป็นธรรมระหว่าง

ผู้ผลิตและพ่อค้ารวบรวม ลักษณะโครงสร้างของตลาดพบว่า ส่วนใหญ่ตลาดไก่ไข่และค่อนข้างแคบเมื่อเทียบกับตลาดเนื้ออื่น ๆ ทั้งนี้อาจเป็นผลเนื่องมาจากจำนวนผู้บริโภคในตลาดโดยทั่วไปของไก่มีชีวิตจะประกอบไปด้วยลักษณะต่าง ๆ เช่น ตลาดทั่วไป เป็นตลาดไก่มีชีวิตของผู้เลี้ยงรายย่อยหรือฟาร์มขนาดเล็ก มีการติดต่อซื้อขายและตกลงกันหน้าฟาร์ม ส่วนใหญ่ผู้ซื้อจะเป็นพ่อค้าหรือเชิงชำแหละภายในท้องถิ่น ความด้อยประสิทธิภาพด้านการตลาดของไก่พื้นเมือง ไม่มีการกำหนดเกรดและมาตรฐานที่ชัดเจน ทำให้ไม่สามารถสร้างความแตกต่างด้านราคา ระหว่างเนื้อไก่ที่มีคุณภาพต่างกัน เป็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การพัฒนาไก่พื้นเมืองไม่ก้าวหน้าเหมือนกับสินค้าปศุสัตว์อื่น ๆ ทำให้ผู้เลี้ยงเกิดความรู้สึกไม่มั่นคงและได้รับผลตอบแทนที่ต่ำ ทำให้ขาดแรงจูงใจในการพัฒนาการผลิตไก่พื้นเมือง

อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่ผ่านมายังไม่ปรากฏข้อมูลแน่ชัดถึงการดำเนินกิจกรรมทางการตลาดของไก่พื้นเมืองในพื้นที่ภาคใต้ การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงเป็นโอกาสที่ผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษากระบวนการผลิตการตลาด ตลอดจนการศึกษาด้านโครงสร้างต้นทุนผลตอบแทน โดยข้อมูลต้นทุนและผลตอบแทนที่ดีจะเป็นข้อมูลสำคัญที่ช่วยในการวางแผนประกอบการตัดสินใจในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองต่อไป การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ครอบคลุมประเด็นด้านการศึกษาสภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองภาคใต้ การวิเคราะห์ต้นทุนผลตอบแทน และช่องทางการจัดจำหน่าย ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการผลิตไก่พื้นเมืองภาคใต้ ซึ่งเป็นทางเลือกในการสร้างรายได้เสริมให้แก่เกษตรกรในชุมชน ข้อมูลเหล่านี้มีความจำเป็นและมีส่วนช่วยให้เข้าใจถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ผู้ผลิต และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการผลิตไก่พื้นเมืองและเป็นแนวทางในการขยายตลาดไก่พื้นเมือง เพื่อส่งเสริม

ให้เกษตรกรมีความมั่นใจในการผลิตเพื่อเพิ่มรายได้และส่งเสริมการผลิตในเชิงพาณิชย์ต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

วิธีดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล และดำเนินการวิจัย ดังขั้นตอนต่อไปนี้

ประชากร ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตและการจัดจำหน่ายไก่พื้นเมือง ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และพัทลุง

กลุ่มตัวอย่าง เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1) เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 73,289 ราย และจังหวัดพัทลุง จำนวน 48,378 ราย (Information and Communication Technology Center, 2022) โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) จากเกษตรกรซึ่งเป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 50 ราย และจังหวัดพัทลุง จำนวน 50 ราย รวม 100 ราย ที่มีอายุมากกว่า 18 ปี และยินดีให้ข้อมูลด้านการผลิต ต้นทุนและผลตอบแทนในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง

2) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตและการจัดจำหน่ายไก่พื้นเมือง ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดพัทลุง ซึ่งไม่ทราบขนาดจำนวนประชากรที่ชัดเจน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 5 ราย และจังหวัดพัทลุง จำนวน 5 ราย รวม 10 ราย ซึ่งเป็นบุคคลที่อายุมากกว่า 18 ปี และยินดีให้ข้อมูล ประกอบด้วย พ่อค้ารวบรวมในท้องถิ่น พ่อค้าส่ง และพ่อค้าปลีก เพื่อรวบรวมข้อมูลด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และโครงสร้างการตลาดของไก่พื้นเมืองในพื้นที่ภาคใต้

เครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล

1) ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง โดยแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านต้นทุน-ผลตอบแทนจากการผลิตไก่พื้นเมืองต่อการประกอบการผลิต

ส่วนที่ 3 ข้อมูลด้านช่องทางการจัดจำหน่ายไก่พื้นเมือง

ส่วนที่ 4 ข้อมูลด้านปัญหาและอุปสรรคในการผลิตไก่พื้นเมืองของเกษตรกร

โดยมีการดำเนินการยื่นขออนุมัติการทำวิจัยในมนุษย์ (เลขที่เอกสารรับรอง WUEC-23-001-01 รหัสโครงการวิจัย WU-EC-EX-3-378-65)

2) การประชุมกลุ่มย่อย (focus group) ร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตและการตลาดทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ในการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการและแนวทางในการดำเนินการผลิต ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการผลิต

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิเคราะห์วิถีตลาด ช่องทางการจัดจำหน่าย และการคำนวณค่าเสื่อมราคา ต้นทุน และผลตอบแทนการผลิตไก่พื้นเมืองของเกษตรกร ตลอดจนการวิเคราะห์อัตราผลตอบแทนต่อการลงทุน (Return on Investment; ROI) และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

2) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการผลิตและการตลาด โดยนำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัยและวิจารณ์

ศึกษาข้อมูลทั่วไปด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง

เก็บรวบรวมข้อมูลจากสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง รวมจำนวน 100 ราย ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และพัทลุง พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย ร้อยละ 68 มีอายุในช่วง 41 - 50 ปี มากที่สุด (ร้อยละ 35) อยู่ในสถานภาพสมรสมากที่สุด (ร้อยละ 79) ระดับการศึกษา อยู่ในระดับประถมศึกษามากที่สุด (ร้อยละ 44) อาชีพหลัก ได้แก่ ทำการเกษตร ร้อยละ 76 ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 12 และ ค้าขาย/รับจ้าง ร้อยละ 12 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประมาณ 15,000 บาท (ร้อยละ 55) ส่วนใหญ่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง และค้าขายเป็นอาชีพครัวเรือนเกษตรกรมีหนี้สิน คิดเป็นร้อยละ 68 แหล่งเงินกู้ส่วนใหญ่จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

เกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงไก่พื้นเมืองรูปแบบกึ่งเชิงกึ่งปล่อย สายพันธุ์ที่นิยมเลี้ยง ประกอบด้วย ไก่ศรีวิชัย ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และไก่คอลอน ในพื้นที่จังหวัดพัทลุง เกษตรกรมีระยะเวลาในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองประมาณ 1 ชั่วโมง/วัน ขนาดพื้นที่ฟาร์มในการเลี้ยงไก่ 100 - 400 ตารางวา/ครัวเรือน จำนวนโรงเรือนของเกษตรกร 1 - 2 โรงเรือน/ครัวเรือน อายุการใช้งานของโรงเรือน 5 - 10 ปี อุปกรณ์ภายในโรงเรือนประกอบด้วย อุปกรณ์ที่ให้น้ำ จำนวน 5 - 10 ชิ้น/โรงเรือน ราคาอยู่ในช่วง 60 - 120 บาท อายุการใช้งานประมาณ 3 - 5 ปี อุปกรณ์ที่ให้อาหาร 3 - 5 ถัง/ราย ราคา 90 - 150 บาท/ถัง อายุการใช้งาน 3 - 5 ปี ด้านประสิทธิภาพในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองส่วนใหญ่ ร้อยละ 72 คือไม่เกิน 10 ปี เกษตรกรได้รับความรู้ด้านการเลี้ยงไก่พื้นเมืองมาจากครอบครัว (บรรพบุรุษ) มากที่สุด ร้อยละ 66 รองลงมาคือ ความรู้ที่ได้รับจากเพื่อนและญาติ ร้อยละ 21 และความรู้จากเจ้าหน้าที่

ของรัฐ (เช่น ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด) ร้อยละ 13

การศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองจำนวน 100 ราย ในรอบการผลิต 1 รุ่น ประมาณ 16 สัปดาห์ พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง มีกำไรสุทธิต่อรอบการผลิต จำนวน 5.94 บาท/กิโลกรัม และกำไรเหนือต้นทุนเงินสด จำนวน 17.53 บาท/กิโลกรัม และมีอัตราส่วนผลตอบแทนต่อการลงทุน (ROI) เท่ากับ

7.06 ด้านต้นทุนรวมในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง เป็นจำนวน 84.06 บาท/กิโลกรัม โดยแยกเป็นต้นทุนคงที่ประกอบด้วย ค่าเสื่อมราคาโรงเรือนและอุปกรณ์ ค่าเสียโอกาสการใช้ที่ดิน และค่าเสียโอกาสเงินลงทุนซึ่งไม่เป็นเงินสด จำนวน 4.09 บาท โดยเป็นค่าเสื่อมราคาโรงเรือนและอุปกรณ์ มากที่สุด ร้อยละ 2.33 ด้านต้นทุนผันแปรรวม จำนวน 79.97 บาท สำหรับต้นทุนผันแปรที่สำคัญ ประกอบด้วย ค่าอาหาร คิดเป็นร้อยละ 72.80 ค่าพันธุ์ ร้อยละ 11.90 และค่าเสียโอกาสแรงงานครัวเรือนที่ไม่เป็นเงินสด ร้อยละ 8.92 ตามลำดับ ดังแสดงใน Table 1

Table 1 Cost-Benefit of native chicken (baht/kilogram/production cycle)

Item	Value in cash (baht)	Value non-cash (baht)	Percentage
Fixed cost			
Depreciation of poultry structure and equipment		1.96	2.33
Opportunity cost for land use		1.31	1.56
Opportunity cost for capital		0.82	0.98
Total fixed cost		4.09	
Variable cost			
Breed	10.00		11.90
Feed	61.20		72.80
Drug and Vaccine	0.31		0.37
Floor laying materials	0.19		0.22
Structure repairs and equipment	0.30		0.36
Others such as water and electricity bills	0.47		0.56
Household opportunity cost		7.50	8.92
Total variable cost	79.97		
Total cost	84.06		100.00
Total cash cost	72.47		
Total income	90.00		
Net income	5.94		
Income over cash cost	17.53		
Return on Investment (ROI)	7.06		

Remarks: Data was obtained from interviews and author's calculations

จากการศึกษาต้นทุนผลตอบแทนการผลิตไก่พื้นเมืองของเกษตรกร พบว่า มีกำไรสุทธิต่อรอบการผลิต จำนวน 5.94 บาท/กิโลกรัม กำไรเหนือต้นทุนเงินสด จำนวน 17.53 บาท/กิโลกรัม และมีอัตราส่วนผลตอบแทนต่อการลงทุน (ROI) เท่ากับ 7.06 ทั้งนี้จะเห็นว่า กำไรเหนือต้นทุนเงินสดยังคงมากกว่าศูนย์ แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรยังคงสามารถดำเนินกิจกรรมเลี้ยงไก่พื้นเมืองต่อไปได้ เนื่องจากผลตอบแทนเหนือต้นทุนเงินสดมากกว่าศูนย์ นั้นหมายถึงเกษตรกรยังคงมีกำไรสูงกว่าต้นทุนเงินสดที่ใช้ในการผลิต ด้านต้นทุนรวมในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง เป็นจำนวน 84.06 บาท/กิโลกรัม/รอบการผลิต โดยแยกเป็นต้นทุนคงที่ ประกอบด้วย ค่าเสื่อมราคาโรงเรือนและอุปกรณ์ ค่าเสียโอกาสการใช้ที่ดิน และค่าเสียโอกาสเงินลงทุน ซึ่งไม่เป็นเงินสด จำนวน 4.09 บาท โดยเป็นค่าเสื่อมราคาโรงเรือนและอุปกรณ์มากที่สุด (ร้อยละ 2.33) ด้านต้นทุนผันแปรรวมจำนวน 79.97 บาท สำหรับต้นทุนผันแปรที่สำคัญ ประกอบด้วย ค่าอาหาร ร้อยละ 72.80 ค่าพันธุ์คิดเป็นร้อยละ 11.90 และค่าเสียโอกาสแรงงานครัวเรือนที่ไม่เป็นเงินสด คิดเป็นร้อยละ 8.92 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Chankong and Chuaychu-noo (2021) ที่ทำการศึกษาด้านทุนและผลตอบแทนของผลิตไก่ดำเขาหลัก จังหวัดตรัง ทั้งนี้พบว่า ต้นทุนสำคัญคือ ค่าอาหาร ค่าเสียโอกาสแรงงานครัวเรือน และค่าพันธุ์ และสอดคล้องกับงานของ Saenkhunthow *et al.* (2016) ซึ่งทำการศึกษาระบบการผลิตไก่พื้นเมืองในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ต้นทุนค่าอาหาร มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 56.82 ทั้งนี้ ต้นทุนค่าอาหารสัตว์ที่มีสัดส่วนสูงนี้ ยังสอดคล้องกับ

งานวิจัยของ Prapasawat *et al.* (2012) และ Bureau of Agricultural Economic Research (2010) โดยผลการศึกษา พบว่า ต้นทุนการผลิตไก่ของเกษตรกรผู้เลี้ยงแบบอิสระและแบบประกันราคา ประกอบด้วย ค่าอาหารสัตว์ ที่มีสัดส่วนสูงที่สุดร้อยละ 66.10 และ 69.63 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด รองลงมา ได้แก่ ค่าพันธุ์ มีสัดส่วนร้อยละ 16.76 และ 15.06 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด ซึ่งจะเห็นได้ว่า ในการเลี้ยงไก่โดยส่วนใหญ่ต้นทุนที่สำคัญที่สุด คือ ต้นทุนค่าอาหาร ดังนั้นการบริหารจัดการค่าอาหารสัตว์ที่ดี จะส่งผลต่อรายได้ของเกษตรกรที่เพิ่มสูงขึ้น หากเกษตรกรผู้เลี้ยงทราบโครงสร้างต้นทุน ผลตอบแทน โดยข้อมูลต้นทุนและผลตอบแทนที่ดีจะเป็นข้อมูลที่จะช่วยในการวางแผนประกอบการตัดสินใจในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองต่อไป

ช่องทางการจัดจำหน่ายไก่พื้นเมือง

ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายไก่พื้นเมือง เป็นการศึกษาเพื่อแสดงการเคลื่อนย้ายของสินค้าจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภค ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองในจังหวัดนครศรีธรรมราช และพัทลุง พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง นิยมจำหน่ายในรูปแบบไก่มีชีวิต มีราคาขายเฉลี่ย 90 บาทต่อกิโลกรัม ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรร้อยละ 82 นิยมจำหน่ายให้พ่อค้ารวบรวมในท้องถิ่นมากที่สุด เนื่องจากความสะดวกในการติดต่อสื่อสารและความไว้วางใจ ซึ่งทำการติดต่อซื้อขายกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน รองลงมา ร้อยละ 12.00 จำหน่ายให้แก่พ่อค้าส่ง/พ่อค้าปลีกที่มารับซื้อในชุมชน และร้อยละ 6 จำหน่ายผ่านช่องทางอื่น ๆ เช่น จำหน่ายให้กับผู้บริโภคในชุมชนโดยตรง หรือร้านอาหารในชุมชน ดังแสดงใน Table 2

Table 2 Distribution channel of native chicken

Distribution channel	Frequency	Percentage
Local gathering merchants	82	82.00
Wholesale merchants / Retail merchants	12	12.00
Other (community consumers/community restaurants)	6	6.00
Total	100	100.00

Remarks: data was obtained from interviews and author's calculations

ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายไก่พื้นเมือง เป็นการศึกษาเพื่อแสดงการเคลื่อนย้ายของสินค้าจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภค พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง นิยมจำหน่ายในรูปแบบไก่มีชีวิต มีราคาขายเฉลี่ย 90 บาทต่อกิโลกรัม ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรนิยมจำหน่ายให้พ่อค้ารวบรวมในท้องถิ่นมากที่สุด เนื่องจากความสะดวกในการติดต่อสื่อสารและความไว้วางใจ ซึ่งทำการติดต่อซื้อขายกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน รองลงมาคือ จำหน่ายให้แก่พ่อค้าส่ง/พ่อค้าปลีกที่มารับซื้อในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย Chuaychu-noo *et al.* (2022) ที่ได้ทำการศึกษาช่องทางการจัดจำหน่ายไก่แดง ซึ่งเป็นไก่พื้นเมืองพันธุ์ดั้งเดิมของไทยที่นิยมเลี้ยงในพื้นที่ภาคใต้ โดยพบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่แดงนิยมจำหน่ายให้พ่อค้ารวบรวมในท้องถิ่นมากที่สุด ร้อยละ 68.33 รองลงมาคือ จำหน่ายให้แก่พ่อค้าส่ง/พ่อค้าปลีกที่มารับซื้อในชุมชน ร้อยละ 20.00 และช่องทางอื่น ๆ เช่น จำหน่ายให้ร้านอาหารในชุมชน ร้อยละ 11.67 ตามลำดับ แต่ทั้งนี้จากการศึกษาของ Saenkhunthow *et al.* (2016) ซึ่งทำการศึกษาการผลิตและการตลาดไก่พื้นเมืองในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม กลับพบว่า วิถีตลาดไก่พื้นเมืองในพื้นที่ดังกล่าว เกษตรกรส่วนใหญ่ทำการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือน เหลือจึงจำหน่ายเป็นไก่มีชีวิต โดยเน้นจำหน่ายให้กับผู้บริโภคในชุมชน มากที่สุด ร้อยละ 46.60 รองลงมาคือ พ่อค้าผู้รวบรวมในชุมชน ร้อยละ 29.49 เครือข่ายเกษตรกร ร้อยละ 24.28 ตามลำดับ

ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองในจังหวัดมหาสารคามทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ผลิต รวบรวม จำหน่าย และจำหน่ายให้กับผู้บริโภค แต่ทั้งนี้มีความแตกต่างจากงานวิจัยของ Wongsuthavas and Sombun (2009) ซึ่งศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไก่พื้นเมืองเชิงพาณิชย์ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร พบว่า ผู้รวบรวมและจำหน่ายไก่พื้นเมืองในจังหวัดสกลนคร ส่วนใหญ่มีการรวบรวมไก่พื้นเมืองในชุมชนมาขายที่ตลาดสด โดยเกษตรกรบางรายเป็นทั้งผู้รวบรวมและเป็นผู้จำหน่าย โดยวิธีการรวบรวมคือตระเวนรวบรวมซื้อตามหมู่บ้าน โดยราคาขายไก่พื้นเมืองเฉลี่ยต่อกิโลกรัมละ 100 - 120 บาท

ปัญหาอุปสรรคในการผลิตไก่พื้นเมือง

จากการประชุมกลุ่มย่อย (focus group) ร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตและการตลาดไก่พื้นเมือง ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และพัทลุง ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อระดมความคิดเกี่ยวกับกระบวนการและแนวทางในการดำเนินการผลิต ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการผลิตไก่พื้นเมือง รายละเอียดดังนี้

1. ด้านการผลิต

1) พัฒนาและส่งเสริมให้เกษตรกรมีการผลิตไก่พื้นเมืองอย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษาและประชุมกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองในพื้นที่ภาคใต้ พบว่า เกษตรกรบางรายเลี้ยงไก่พื้นเมืองได้ไม่กี่รุ่นก็เลิกเลี้ยง เนื่องจากขายไม่ได้

ราคา ทั้งนี้พบว่า พ่อค้ารวบรวมที่มารับซื้อโก๋มีชีวิตในพื้นที่ชุมชน ให้ระดับราคาที่ไม่พอใจ ส่งผลให้เกษตรกรไม่ได้เลี้ยงอย่างต่อเนื่อง บางรายเลี้ยงเพื่อจำหน่ายเฉพาะในช่วงเทศกาล เช่น ปีใหม่ ตรุษจีน งานไหว้เจ้าที่ ตลาดให้ราคาดี หรือบางครั้งเลี้ยงในกรณีที่มีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ ๙ เข้ามาส่งเสริมและแจกปัจจัยการผลิต เกษตรกรก็จะหันไปให้ความสนใจในโครงการนั้น ส่งผลให้ปริมาณผลผลิตโก๋พื้นเมืองไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ซึ่งอาจส่งผลกับระดับราคาโก๋พื้นเมืองที่ผู้บริโภคได้รับ

2) การพัฒนาสายพันธุ์โก๋พื้นเมืองของกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ชุมชน

ด้านการพัฒนาสายพันธุ์โก๋พื้นเมืองของกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ชุมชน ควรได้รับการส่งเสริมให้มีการคัดเลือก และจัดการผสมพันธุ์ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยมีสายพันธุ์ที่มีคุณค่า และเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น เช่น โก๋ศรีวิชัย ของพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และโก๋คอล่อน ของพื้นที่จังหวัดพัทลุง ตลอดจนแนวทางการพัฒนาสายพันธุ์โก๋พื้นเมืองลูกผสมสายพันธุ์อื่น ๆ ที่ช่วยลดต้นทุนในการเลี้ยงโก๋พื้นเมืองลง

3) การเพิ่มกระบวนการจัดการผลิต เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตโก๋พื้นเมือง

ในกระบวนการผลิตโก๋พื้นเมือง กลุ่มเกษตรกรควรเพิ่มกระบวนการจัดการด้านอื่น ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต เช่น การคำนวณต้นทุนผลตอบแทนในการผลิตโก๋พื้นเมือง เพื่อให้เกษตรกรสามารถรับรู้ถึงผลกำไรที่แท้จริง และสามารถหาแนวทางในการลดต้นทุนการผลิตโก๋พื้นเมืองลงได้ ตลอดจนด้านการจัดการโปรแกรมอาหารโก๋พื้นเมือง แนวทางการประกอบสูตรอาหารโก๋พื้นเมือง ซึ่งมีการนำวัตถุดิบอาหารสัตว์ในท้องถิ่นมาใช้เพื่อลดต้นทุนค่าอาหาร

4) ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้เลี้ยงโก๋พื้นเมืองในชุมชน

การส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้เลี้ยงโก๋พื้นเมืองในพื้นที่ชุมชน เพื่อประโยชน์ด้านการต่อรองระดับราคา รวมทั้งการวิเคราะห์การตลาด การพัฒนาช่องทางด้านการจัดจำหน่ายโก๋พื้นเมือง และการแปรรูปผลิตภัณฑ์โก๋พื้นเมืองที่ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค

2. ด้านการตลาด

1) การส่งเสริมช่องทางการตลาดแก่กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตโก๋พื้นเมือง

หน่วยงานภาครัฐ^๙ ที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมด้านการบริโภคโก๋พื้นเมือง สร้างการรับรู้ถึงคุณค่าทางโภชนาการของโก๋พื้นเมือง และคุณค่าคุณภาพเนื้อ ตลอดจนวัฒนธรรมการบริโภค เพื่อส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตมีตลาดเพิ่มมากขึ้น และส่งผลให้ระดับราคาโก๋พื้นเมืองเพิ่มสูงขึ้น

2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์โก๋พื้นเมือง

การพัฒนาผลิตภัณฑ์โก๋พื้นเมืองที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มรายได้ นอกจากการขายโก๋พื้นเมืองในรูปแบบโก๋มีชีวิต เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์เนื้อโก๋พื้นเมืองเป็นอาหารแช่แข็งสำเร็จรูป หรือกึ่งสำเร็จรูป เพื่ออำนวยความสะดวกต่อผู้บริโภคให้สามารถรับประทานอาหารที่มีส่วนประกอบของโก๋พื้นเมืองที่มีคุณค่าทางโภชนาการที่ดีได้อย่างทันที หรือการควบคุมปริมาณน้ำหนักของโก๋พื้นเมืองชำแหละให้อยู่ในระดับที่พอเหมาะต่อการบริโภคในครัวเรือนปัจจุบัน เพื่อใช้ในการปรุงอาหารในเมนูต่าง ๆ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ปริมาณควรอยู่ระหว่าง 1.2 - 1.5 กิโลกรัมต่อการบรรจุหีบห่อ ส่วนการตัดแต่งชิ้นส่วนโก๋พื้นเมืองชำแหละให้มีความพร้อมต่อการปรุงอาหาร ซึ่งจะสามารถอำนวยความสะดวกต่อผู้บริโภคที่มีครอบครัวสามารถนำไปประกอบเป็นอาหารได้ทันที ทั้งยังจะช่วยให้เพิ่มความถี่ในการซื้อให้เพิ่มขึ้นได้อีกด้วย

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาด้านการผลิตและการตลาดของเกษตรกรผู้ผลิตไก่พื้นเมืองภาคใต้ พบว่า เกษตรกรมีกำไรสุทธิต่อรอบการผลิต จำนวน 5.94 บาท/กิโลกรัม/รอบการผลิต และกำไรเหนือต้นทุนเงินสด จำนวน 17.53 บาท/กิโลกรัม/รอบการผลิต และมีอัตราส่วนผลตอบแทนต่อการลงทุน (ROI) เท่ากับ 7.06 ด้านต้นทุนรวมในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง เป็นจำนวน 84.06 บาท/กิโลกรัม/รอบการผลิต โดยแยกเป็นต้นทุนคงที่ และต้นทุนผันแปรรวม ซึ่งต้นทุนที่มากที่สุดคือ ค่าอาหาร ร้อยละ 72.80 ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายไก่พื้นเมือง พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง นิยมจำหน่ายในรูปแบบไก่มีชีวิต มีราคาขายเฉลี่ย 90 บาทต่อกิโลกรัม ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรนิยมจำหน่ายให้พ่อค้ารวบรวมในท้องถิ่นมากที่สุด ร้อยละ 82 เนื่องจากความสะดวกในการติดต่อสื่อสารและความไว้วางใจ ซึ่งทำการติดต่อซื้อขายกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน รองลงมาคือ จำหน่ายให้แก่พ่อค้าส่ง/พ่อค้าปลีกที่มารับซื้อในชุมชน ร้อยละ 12 ด้านการพัฒนาระบบการผลิตและการตลาดไก่พื้นเมือง ควรเพิ่มกระบวนการจัดการอื่น ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตไก่พื้นเมือง เช่น การจัดการโปรแกรมอาหารไก่พื้นเมือง การพัฒนาสายพันธุ์การคำนวณต้นทุนผลตอบแทนในการผลิตไก่พื้นเมือง เพื่อให้เกษตรกรสามารถรับรู้ถึงผลกำไรที่แท้จริง ตลอดจนส่งเสริมช่องทางการจัดจำหน่าย และแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไก่พื้นเมืองเพื่อสร้างโอกาสทางการตลาดในการจำหน่ายอีกทางหนึ่ง อีกทั้งทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องช่วยกันประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้ และเพิ่มปริมาณความต้องการบริโภคไก่พื้นเมืองภาคใต้ต่อไปในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตและการตลาดไก่พื้นเมืองทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์

ในการจัดประชุมกลุ่มและการตอบแบบสัมภาษณ์เป็นอย่างดี รวมทั้งขอขอบคุณงบประมาณสนับสนุนทุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย งบประมาณกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ประจำปี พ.ศ. 2566 ภายใต้โครงการวิจัยการพัฒนาศักยภาพการผลิตและการตลาดของเกษตรกรผู้ผลิตไก่พื้นเมืองภาคใต้ รวมทั้งขอขอบคุณคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ที่ให้การสนับสนุนการดำเนินโครงการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- Bureau of Agricultural Economic Research. 2010. The study of the breakeven point of laying hen independent and contracted versions. Agricultural Economic Research No.108. Office of Agricultural Economics, Bangkok. [in Thai]
- Chankong, J. and N. Chuaychu-noo. 2021. Production potential and economic, society and environmental impacts of Khaolak Black Bone chicken, Trang province. Prawarun agricultural journal 18(1): 80-87. [in Thai]
- Chuaychu-noo, N., B. Ponatong, P. Kakulpim and J. Chankong. 2022. Cost - benefit analysis and distribution channel of Dang chicken in southern region. Prawarun Agricultural Journal 19(1): 59-65. [in Thai]
- Information and Communication Technology Center. 2022. Database system for farmers. Department of Livestock Development. Available: <https://ict.dld.go.th/webnew/index.php/th/service-ict/report/413-report->

- thailand-livestock/reportservey2566/1800-province-2023 (March 12, 2023). [in Thai]
- Laopaiboon, B., M. Duangjinda, T. Vongpralab, P. Sanchaisuriya, K. Nantachai and W. Boonkum. 2010. Testing of growth performances and meat tenderness in crossbred chicken from Thai indigenous sire and commercial dam. *Khon Kaen Agricultural Journal* 38: 373-384. [in Thai]
- Leotaragul, A., C. Prathum and S. Morathop. 2009. Guidance for customers perception of Pradu Hangdum Chiang Mai chicken. 64 p. In Research report. The Thailand Research Fund (TRF), Bangkok. [in Thai]
- Prapasawat, C., S. Laothong, A. Leotaragul, P. Rattanachawanon and C. Prasert. 2012. Economic development of native chicken (Chee-Tha Pra) to response for career of farmers and consumers. 43 p. In Research report. The Thailand Research Fund (TRF), Bangkok. [in Thai]
- Saenkhunthow, U., C. Prasert and K. Nonta. 2016. Study on the system of production and marketing of Thai native chicken in Mahasarakham province. Available: <http://region4.dld.go.th/webnew/images/stories/vichakam/04-2-04-60.pdf> (May 15, 2022). [in Thai]
- Sopha, D., C. Prapasawat, S. Laothong, P. Rattanachawanon, C. Prasert and A. Leotaragul. 2013. Buying and consumption profile for chicken of customers of Khon Kaen, Mahasarakham and Loei province. *Khon Kaen Agricultural Journal* 41(1): 410-414. [in Thai]
- Wongsuthavas, S. and K. Sombun, 2009. Feasibility study of the use of native chicken or native hybrid chicken for commercial in community level: Sakon Nakhon province. 67 p. In Research report. The Thailand Research Fund (TRF), Bangkok. [in Thai]